

PRON.: oida a *orçeta* a Alacant, J.G.M. 1935. Id. Moll, 1935. Id. Cor.en les enqs. de 1963 a tots els pobles circumdants, entre elles la d'Orxeta (xxxv, 97-100). *Gentilici: orçetàns* a Alacant i rodalia, J.G.M., 1935.

La grafia adoptada en la nostra llengua (1935, i S.Guarner *Nomencl.* 1966) és *Orxeta* (infundat *Orgeta*, que han usat alguns: com Mateu Llopis, *El Pa.Val.*, 108).

Cavanilles ens dona bona i detallada descripció d'*Orcheta* (II, 244-5) i del «roll de *Orcheta*» (243), que baixant de l'Aitana, i després d'ajuntar-se-li el barranc de Rellu, desaigna al mar, a la r. de Vila Joiosa, formant un pantà, molt aprofitat per a les hortes d'Orxeta i pobles veïns. El terme té 2 hores d'Est a Oest i mitja de N. a S., i està voltat de «montes calizos» amb «yeso» i «alabastro», i ben conreat pels seus veïns; amb rica producció d'hortalises, i de cucs de seda, dels quals encara n'importen més dels pobles de l'entorn per a llur pròspera fabricació de la seda.

MENCIONS ANT. no figura en el *Rept.*, com era d'esperar essent en aquella zona on no es feren encara donacions mentre hi havia tractes i disputa de fronteres amb Castella.

El 1244 el rei moro de Val., destronat, provà de fer-ne allí per a l'Orde de Santiago, comprenent-hi *Orcheta*: «yo don Zeyt *Abuzeyt*, nieto de Almiramomóni --- otorgo a vos --- Maestro --- de Santiago --- castiello, los que ey en Tiy e *Orcheta* e Torres¹ --- con rendas que ey --- salva la renda del rey d'Aragon, fecha en Murcia 28-IX-1244» dos dies més tard a canvi d'una casa i de 17.000 maravedís, oro, li fa «carta de firmadume de Fiy, *Orcheta* e Torres» (del *Bullarium Ord. Sti. Jacobi*, ed. 1719 138b), reproduït per Garcia Soriano, *Vocab.Murciano*, p.148.7 i 10f.).

1240: «*Orcheta*, Serra Mola, Tores» (Mtz. Fdo. o.c. nº1002). 1258: *Orcheta*, donació a Tevicino --- dels castells i viles *Orcheta*, Finestrat i Torres (Mtz.Fdo., *DocValACA*, I, 139). 1270: *Orcheta* (ACA, reg. 16 de Jaume, fº 205). 1271: *Horcheta* (bis) (ACA, 16, fº 258).

En l'itinerari de Jaume I (cèd. extraviada) també figura *Orcheta*, forma que MiretS. interpretà a tort com *Orqueta*. Muntaner entre les etapes de la conquesta de València posa: «Castell *Orxeta* a Finestrat» (cap. IX, ed. Barcino; *Horcheta* ed. Bofarull). 1272: «apud *Orchetam*» (Llopis Bertomeu, *Calpe*, p.240). 1277: *Ortxeta* (Soldevila, *Pere el Gran* I, 2a. part, p.86). 1322: *Oryeta* (ACA, reg. 222, fº 108). És probable que sigui el mateix doc. d'aquest any que Chabàs publica en trad. cast. trobada a l'arxiu mun. de la Vila Joiosa (*El Arch.* IV, 319b15), pel qual Jaume II aprovava la donació que Bernat de Sarrià havia fet a l'Infant Pere de molts llocs i castells que tenia en feu

«más de todos el derecho que habeis --- en los castillos de *Orcheta* y Villajoyosa y de Torres ---».

Segons SSiv., 325-6, la parròquia pertanyia a la Vila Joiosa, fins que en fou desmembrada el 1535, i en temps del «Beato» tenia 110 cases de moriscos. La seva afirmació que es trobin *Orcha* i *L'Orcha* com a formes antigues designant 'Orxeta' és absolutament infundada.² En els censos del S.XVI figura el 1563 amb 75 focs de moriscos, el 1572 amb 90 i el 1602 amb 160 (Lapeyre, 43); i escrit *Orcheta* el 1609, amb 135 (Reglà-B., p.115), com pertanyent a Santiago i a Hieronimo. L'augment cap al final deu ser indicatiu que s'hi concentraven els moriscos (com a Sella i a Finestrat) per resistir a l'expulsió, a redós d'Aitana i Puig-Campana. C.1600 l'avaluació governativa hi calcula 90 moriscos (*El Arch.* IV, 381b). *Biblgr. en Lz. Vargas* I, 50.

ETIM. No se n'ha escrit res digne d'atenció un cop refutada la confusió de SSiv. i S.Guarner (s.v. *Lorxa*, i repetida en *Alcm*).³ En tot cas és nom ben antic, anterior a la Conquesta mossàrab, com ho prova ja la ċ. Però no havent-hi res anàleg en llatí ni romànic és obligat pensar en un nom pre-romà, com els que tant abunden en aquesta regió i entorn d'*Orxeta*. *Ibi, Tibi, Onil, Tàrbena, Altea, Calp, Agost, Aitana, Ísber, Aialt* (V. els arts. que els hem dedicat).

Hi ha almenys excel·lent lligam fonètic amb URCI població ben documentada en temps romans. Encara que no sabem ben bé on era (almenys no en tenim indicis segurs) no sembla que fos a Orxeta mateix, sí que sabem que era del Sudest hispànic. Com que era un nom de clara estructura ibèrica, tenim dret almenys a admetre que el nom podia repetir a la mateixa regió hispànica. Segons Pomponi Mela era prop d'Almeria; Plini posa *Urci* a la Tarracónense (II, 19) (*Urgi* en un altre ms.) i els seus habitants s'anomenaven *Urcitani* segons Martianus Capella (S.IV).⁴

Fins es podia imaginar que *Oexeta* resultés d'una colònia d'*Urcitanos* > mossaràb *Orçetàns* (el gentilici encara usat avui, supra), del qual s'hauria extret *Orxeta* segons el model d'*Altea, Alteans, Lorxa, Lorxans, Castella, Castellans* etc.

D'altra banda URGE-, element inicial en inscripcions monetals en lletres ibèriques trobades a Alcoi, a Moixent, a Tivissa i en altres llocs del Sud hispànic segons Schmoll (*Dic. Sprachben d. Vorkelt. Hisp.* 31n. 2; i *Die Südlusitan Inschriften* 19). El mateix URCE o URCI (variants ben semblants) reapareix en altres regions hispanes, i en part amb l'evolució ċe del mossàrab: *Horché*, villa con ayunt. uns 10 k. SE. de Guadalajara; més al Nord, uns 50 k. ja fora del substrat mossàrab, amb ce i diftongació: *La Huerce*, lugar con ayu., prop de Jadraque; i S.Martín *Huerces* parr. agre. al mun. de Gijón. Així deduïm que l'ibèric devia pronunciar-la *u* oberta d'on la lleu variació vocà-